

Nuo praėjusio penktadienio pradėti vykdyti reidai, kaip įtariama, nelegaliose šunų veisyklėse. Iki šiol nustatyti galimi židiniai yra Kretingoje, Tauragėje ir Širvintose. Pragas – būtent taip rastas vietas vadina jas apžiūrėję specialistai. Deja, nors ir ne tokiais dideliais mastais, žiaurus elgesys su gyvūnais Lietuvoje nėra kažkas naujo. Metų pradžioje Joniškėje pakartas šuo, tokios pat baigties sulaukė pernai šuo Kauno Vilijampolės rajone, o apie augintinių mušimą ar pakastus, prigirdytus šuniukus regionuose retai kas besivargina pranešti.

Iki šiol Lietuvoje gyvūno gyvybė ir sveikata nėra vertybė. Tai rodo ir teisės aktai, ir egzistuojančios baudos, ir kompetencijų stoka institucijose, pagaliau nemažos dalies žmonių nejautrumas bei nenoras aukoti laiką ginant tą, kuris negali apsiginti. Galima, kaip visada, viskuo kaltinti Seimą ar Vyriausybę, tačiau iš tiesų atsakomybė gula ir ant mūsų visų pečių.

Visuotinis čipavimas vis atidedamas

Seimas buvo nusprendęs, kad nuo 2016-ųjų visi šunys ir katės privalo būti ženklinami mikroschemomis ir registruojami Gyvūnų augintinių registre. Tačiau dėl milžiniško visuomenės spaudimo tais pačiais metais ši nuostata buvo atšaukta. Iki šio liko tik reikalavimas ženklinti kates, šunis ir šeškus, jei juos ketinama parduoti. Nepaisant draudimo parduoti neženklintus ir neregistruotus gyvūnus augintinius, nelegali rinka tiesiog klesti. Interneto skelbimų svetainėse gausu pranešimų apie parduodamus šunis ar kates, o atsakingi pareigūnai, tikėtina, neimituoja pirkimų patikrinti ar gyvūnai yra parduodami laikantis teisės aktų. Jei nelegaliai užsidirbti gali vienas žmogus, akivaizdu, kad nešvari verslu gali užsiimti ir organizuotos grupuotės.

Čipų neprivalomumas sukuria užburto rato sistemą, kada konkretaus gyvūno gerovė negali būti nei atsekama, nei pamatuota, nei patikrinta. Pirkėjų nebaudžiamumas perkant nepaženklintą augintinį suteikia paskatas nelegalaus verslo plėtrai. Nelegalūs pardavėjai neretai prisidengia įstatymo paliktomis spragomis šunis veisti juos perduodant arba pasiliekančiam sau. Oficialiai juk taip ir vyksta – vienas subjektas užtikrina, kad jo laikomi šunys pasidaugintų, o palikuonis perduoda kitam subjektui, kuris konkretaus augintinio ieško. Bet realybė juk kita – neteisėtas veisimas atliekamas sąmoningai, siekiant pasipelnyti.

Pardavimo dokumento nėra, abi pusės patenkintos, nes gavo ko nori, o tikimybė, kad viskas iškils į viešumą ir nelegalus veisėjas bus nubaustas – minimali. Dėl tokių nelegalių sandorių kenčia tiek gyvūnai, kurių laikymo sąlygos nelegalaus verslo organizatoriams neretai nelabai rūpi, tiek – valstybė, nes sandoriai nedeklaruojami ir mokesčiai nemokami, o retkarčiais ir naujieji augintinio šeiminingai – nes pasireiškus augintinio įgimtoms ligoms pagalbos iš nelegalių veisėjų tikrai nesulauksite.

Belgijoje šunų identifikavimas ir registravimas tapo privalomas dar 1998 m. Tai padaryta dėl didelio pamestų augintinių skaičiaus ir poreikio stebėti šunų prekybą. Čia egzistuojančios registracijos duomenų bazės leidžia greitai atsekti šuns kilmę, vados kilmės vietą, bei susisiekus su naujais šuns šeimininkais identifikuoti nelegalius prekeivius. Būtent tai galėtų būti padaryta ir Lietuvoje – bet tam reikia susitarimo, kad čipavimas turi būti. Galbūt ženklimą patikint ne tik veterinarams, galbūt su valstybės pagalba – bet jis turi atsirasti kuo greičiau. Ne mažiau svarbi ir adekvati augintinių atsakomybė, jei šių reikalavimų yra nesilaikoma.

Baudos neatgraso

Lietuvoje už gyvūno nepriežiūrą, žiaurų elgesį ar netinkamas laikymo sąlygas savininkui neretai skiriamas įspėjimas ar labai mažo dydžio bauda. Už žiaurų elgesį su gyvūnais, kankinimą Baudžiamasis kodeksas numato viešųjų darbų, baudos ir net arešto bei laisvės atėmimo iki vienerių metų galimybes. Vis dėlto, čia svarbi viena sąlyga – būtina gyvūno žūtis arba suluošinimas.

Administracinių nusižengimų 346 straipsniu numatomos baudos už žiaurų elgesį su gyvūnais ar gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo nesilaikymą yra pakankamai nedidelės. Nepaženklina šuniuko, skirtą pardavimui, ir tave pagavo – greičiausiai pirmą kartą atsipirksi trisdešimties eurų bauda. Juk tikrai verta rizikuoti, ar ne? Vieno šuniuko kaina, net neturint kilmės dokumentų, gali siekti nuo kelių šimtų iki kelių tūkstančių eurų.

Tuo tarpu žiaurus elgesys su gyvūnais mūsų šalyje „įkainotas“ nuo penkiasdešimt iki vieno tūkstančio dviejų šimtų eurų. Žinant, kad pirmą kartą gavus badą skiriama mažiausia – ar tai nėra juokinga suma? O dar greičiausiai tokį elgesį reikės įrodyti teisme, kur viską lems ne tik įrodymai, bet ir teisėjo kompetencija bei požiūris į gyvūnus. Kaip ir kiti žmonės, vieniems teisėjams gyvūnai nėra sąmoningi, todėl jų gyvenimo sąlygos nėra labai aktualios, kitiems, kaip ir man, gyvūnai turi emocijas ir individualius poreikius, todėl gyvūnų gerovės užtikrinimas yra šeimininko prievolė.

Menka kompetencija

Būtent anksčiau minėtas augintinio traktavimas neretai lemia jo ateitį ištikus bėdai. Pirmiausia – koks žmogus pastebi kankinamą gyvūną ir kaip kokius veiksmus jis atlieka. Vieni tiesiog praeina, kiti – praneša apie tai tarnyboms.

Antrasis egzaminas – Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos ir policijos pareigūno veiksmai. Ne visuomet kankinami gyvūnai uždaromi į ankštus narvus, kaip socialinėje

erdvėje neseniai paskelbtose nuotraukose. Kankinimas gali būti atliekamas ir garsu, neleidžiant užmigti, pilant vandenį ir pan. Todėl jei pareigūno vertinimas apsiriboja voljero ilgio ir pločio matavimais, patikrinimu ar augintinis turi maisto bei vandens, ar jis turi kur sušilti ar pasislėpti nuo saulės ir lietaus – tuomet tiesa taip ir lieka neatskleista.

Trečiasis egzaminas – teismas. Net ir tuomet, kai pasiseka įrodyti gyvūnų gerovės pažeidimus, paimti gyvūną iš šeimininko yra iš tiesų nelengva. O jei akivaizdaus mušimo ar kankinimo žymių nėra – tikimybė šeimininkui išsisukti nenubaustam patrigubėja. Ir dažnai negelbėja čia net profesionalų vertinimai – juk, kaip sako kai kurie pareigūnai, į šuns galvą neįlysi, o ir pasakyti jis negali.

Įvairių pareigūnų kompetencijos trūkumas Lietuvoje yra pateisinamas dideliu darbo krūviu. Vis dėlto, problema slypi kur kas giliau. Nesama aiškios strategijos ir tikslo šias kompetencijas ugdyti, kad tarnautojai ir teismai galėtų ginti ne tik žmonių, bet ir gyvūnų teises. Dar daugiau – nesama požiūrio, jog piliečių empatiją taip pat galima ugdyti, o be jos – šimtai ir tūkstančiai žiauraus elgesio su gyvūnais atvejų taip ir liks neatskleisti. Galbūt, tik galbūt mes jau bundame. Tik norėtusi, kad tas pabudimas būtų savaiminis – o ne paskatintas įvykių Kretingoje, Tauragėje ir Širvintose ar dar kitose, galbūt netrukus paaiškėjusiose, vietose.

Martynas Norbutas
buvęs aplinkos viceministras, aplinkosaugininkas

